

- Ahmet Dağ, *Ölümcül Şiddet. Baudrillard'ın Düşüncesi*, İstanbul: Külliyat Yayınları, 2011, 239 s.
Değerlendiren: Ebru Kayaalp*

Jean Baudrillard, günümüzde fikirleri en çok tartışılan ve aynı zamanda eleştirilen düşünürlerinden biridir. İngilizce ve Fransızca yazılmış birçok araştırmada Baudrillard'ın fikirlerinin geniş kapsamlı bir şekilde incelendiğini ve bu araştırmaların çeşitli akademik çalışmalara da ilham kaynağı olduğunu görüyoruz. Türkçe yayınlarda ve makalelerde Baudrillard'ın fikir ve kuramlarına yer yer değinilmiştir. Ancak, onun felsefesini kapsamlı bir şekilde inceleyen çok az sayıda kitap mevcuttur. Ahmet Dağ'ın 2011 yılında Külliyat Yayınları tarafından yayımlanan kitabı, bahsedilen bu boşluğu doldurmaya aday bir çalışma olarak dikkat çekiyor. Kitap, Fransız düşünürü bilmeyenler için giriş niteliğinde temel bilgiler içerirken Baudrillard'ın fikirlerine aşina olan okurlar içinse yeni okuma biçimleri öneriyor.

Ölümcül Şiddet, genel hatlarıyla Baudrillard'ın felsefesini ve simülasyon kavramını incelemeyi amaçlıyor. Yazar, Baudrillard'ın düşüncelerini Türkçeye çevrilmiş kitapları üzerinden inceliyor ve düşünürün neredeyse son otuz yıllık akademik çalışmalarının izleğini çıkarıyor. Kitap üç ana bölüme ayrılmakta: İlk bölümde modernlik ve modernliğin eleştirisi olarak postmodernlik kavramları tartışılıyor. İkinci bölümde genel olarak Baudrillard felsefesi, düşünürün çalışmaları üzerinden inceleniyor ve son bölümde ise simülasyon kavramı detaylı bir şekilde ele alınıyor.

Yazar, ilk bölümde modernlik, modernite, modernleşme ve modernizm gibi çoğunlukla birbirleriyle karıştırılan ve yanlış kullanılan kavramlar arasındaki anlam farklılıklarını tarihsel bağlamları çerçevesinde açıklıyor. Buradaki amaç, Baudrillard'ın moderniteyi niye ve nasıl eleştirdiğinin arka planını okuyucuya sunmak. Bu bölümün ikinci kısmında, modern Fransız felsefesine değinildikten sonra modernizme tepki olarak ortaya çıkan postmodernizmin ne anlama geldiği konusu ele alınıyor. Ancak, bu kısımda oldukça uzun tutulan modernite kavramının eleştirisi içerisinde, sosyal bilimlerde son yıllarda yoğunlukla tartışılan -her ne kadar sorunsuz kavramsallaştırmalar olmasalar da- "alternatif", "çoklu" modernite yaklaşımlarına yer verilmiyor. Modernite kavramının eleştirisinin sadece postmodernizm tartışmaları çerçevesinde yapıldığını söyleyemeyiz elbette. Yazarın, Baudrillard'ın düşüncesini merkeze aldığı için böyle bir tercihte bulunması anlaşılır görünebilir; ancak, yine de modernite kavramını bu kadar detaylı tartışırken en azından dipnotlarda bu farklı yaklaşımları birkaç cümleyle özetlemesi daha kapsayıcı olabilirdi. Yazar, böyle bir detaylandırma sayesinde, Baudrillard'ın çözümlerinin sadece Batı toplumlarını hedef aldığına yönelik eleştirilere de kitabında cevap vermenin yolunu açabilirdi. Bir başka deyişle, Baudrillard'ın daha Batı

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Şehir Üniversitesi, Sinema ve Televizyon Bölümü.

merkezli bir modernite anlayışını kendisine eleştiri noktası olarak almasından dolayı, Batı dışı toplumlar konusunda bu eleştirilerin ne kadar geçerli olup olmadığı sorusu daha detaylı olarak tartışılabilir.

Yazar, kitabın ikinci bölümünü esas olarak Baudrillard felsefesine ayırmış. Bu kısımda, özellikle Baudrillard'ın Türkçede yayımlanmış kitaplarının teker teker özeti yapılmış ve kaynakçada yer almasına rağmen düşünürün Türkçeye çevrilen eserleri kitabın ortasında (s. 96-97) kronolojik olarak bir kez daha belirtilmiş. Yazar, bu bölümde esas olarak Marksist düşünce ve Nietzsche'nin Baudrillard'ın felsefesi üzerindeki etkilerine değiniyor. Baudrillard'ın erken dönem yazılarında Marksist düşünceden yararlanarak kapitalizm eleştirisi yaptığı, ancak daha sonraki dönemlerde bu durumun değiştiği ve Nietzsche'den daha çok etkilendiği öne sürülüyor. Baudrillard için alt yapı-üst yapı ayrımı ve sınıfsal kategoriler bir süre sonra anlamsızlaşıyor ve 1970'lerde sürdürdüğü Marksist bakış açısını tümüyle terk ederek Nietzsche'nin düşüncelerini yazılarında daha sık kullanmaya başlıyor. Yazar, Baudrillard'ın özellikle son yazılarının Nietzsche'nin orta ve son dönem metinlerine benzediğini iddia ediyor.

Bu bölümdeki en önemli noktalardan biri de daha sonra simülakra kavramıyla açıklanacağı üzere Baudrillard'ın toplumsal olanı alaşağı ederek yerine simgesel olanı koymasındadır. Baudrillard, bu konuda üç varsayım ortaya koyar: 1) Toplumsal aslında hiç var olmamıştır, onun yerine ancak toplumsal ilişki denilen şeyin simülasyonlarından söz edilebilir. 2) Toplumsal eskiden de vardır ve giderek daha da gelişmektedir. 3) Toplumsal bir zamanlar vardır; ama artık öyle bir şey kalmamıştır. Geç kapitalizm döneminde toplumsal, artık simgesel olana hâkim olamamaktadır. Tam da bu argümanla Baudrillard -yani aslında her şeyi toplumsal yerine simgesel düzlemde açıklamasıyla- birçok eleştirisinin hedefi hâline gelir. Bu argümanın ucu, Baudrillard'ı nihilizmle eleştiren yazılara kadar gider. Yazar, Baudrillard'a yöneltilen birçok farklı eleştiriye katılmıyor olabilir. Ancak, kitapta bu eleştirilere yer verilmesi hem okuyucuyu daha fazla aydınlatılabilir hem de itiraz noktaları üzerinden yapılan Baudrillard değerlendirmesiyle daha farklı okumaların yolunu açabilirdi.

Üçüncü ve son bölümün, Baudrillard düşüncesi hakkında en bilgilendirici kısım olduğunu söyleyebiliriz. Yazar, özellikle simülasyon kavramı üzerinde durarak Baudrillard'ın kullandığı sanal, sahte, model, gerçek, hipergerçeklik, simülakr, ayartma gibi kavramları açıklıyor. Ölümün dışlandığı, insanların aynılaştığı, tüketimin var olma nedeni olarak görüldüğü günümüz dünyasında Baudrillard, gerçekliğin yerine sanalın inşa edildiğini söyler. Bir başka deyişle, gerçeklik ile kurgu arasındaki çizgi artık ortadan kalkmıştır. Simülasyon kavramı ile modern dünyayı çözümlenmeye çalışan Baudrillard, referans verdiğimiz anlamlar ve değerlerin artık gerçekliğinin kalmadığından bahseder. Televizyon, sinema, reklam ve eğlence sektörleri bizi sürekli bir enformasyon bombardımanına tutar ve gerçekliğin olmadığı kurgusal bir dünya sürekli olarak yeniden kurulur. Bu anlamda Baudrillard'ın eleştirileri hem modern hem de postmodern topluma yöneliktir. Yazar, Baudrillard'ın çağdaşları olan Foucault, Derrida ve Deleuze

gibi düşünürlerin argümanlarının simülasyon düzeni içinde kaldığını söylemektedir. Mesela Foucault'nun politika, cinsellik, iktidar konusundaki söylemleri simülakrdır. Ancak Baudrillard'ın, kendi çağdaşları için simülasyon dünyasında kaybolduklarını iddia etmesi, tam da onlara gerçekler dünyasının kapılarını kapatırken, gerçekliği sadece kendi tekeline almasını ima etmez mi?

Ölümçül Şiddet, Baudrillard'ın düşüncesine birçok konuda ışık tutmakla birlikte, redaksiyondaki hatalarla, bitmemiş cümlelerle (s. 72), indekste belirtilen sayfa numaralarının doğru olmamasıyla okuyucuyu ara sıra yolda bırakmakta. Aynı zamanda akademik olarak desteklenmemiş bazı öznel yorumlar da kitabın akıcılığını sekteye uğratan konulardan biri. Mesela Marx'tan daha ileri bir düşünür olarak nitelendirilen Nietzsche (s. 83) tam da modernitenin eleştirildiği bir kitapta neye istinaden daha "ileri" olarak tanınıyor, bilemiyoruz. Bir başka eleştiri konusu da yazarın üst üste sıraladığı kavramları tam anlamıyla okuyucuya açıklamamasıdır. Baudrillard'ın; fiziğe, biyolojiye, tıbbı ve matematiğe ait kavramları (viral, metastaz, hologram, anamorfoz, metamorfoz, fraktal gibi) toplumsal olanı anlamak için kullandığını biliyoruz. Ancak, Baudrillard'ın düşüncesi üzerine giriş şeklinde ele alınabilecek bir kitapta, bu kavramların tam olarak açıklanmaması okuyucular nezdinde sıkıntılı olabilir.

Yazar, Baudrillard'ın yaşanılan düzeni ve durumu postmodern olarak ifade etmekten ziyade simülatif olarak izah ettiğini ve bu yüzden onun modern dünyaya yönelik eleştirisinin postmodern olarak adlandırılmayacağını savunur. Zaten tam da bu yüzden Baudrillard, kendisine postmodern denilmesinden ve hatta postmodernizm kavramından hoşlanmaz. Yazar da Baudrillard'a yakıştırılan "postmodernliğin başrahibi" sıfatını hak etmediğini düşünür (s. 199). Ancak, şunu da son bir not olarak eklememiz gerekir ki Baudrillard, her ne kadar postmodern olanla kendi düşüncesi arasında bir ayrım koysa da ironik bir şekilde postmodern kavramının dolaylı olarak yayılmasında Lyotard ile birlikte en etkin düşünürlerden biri olmuştur.